

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В 5-Х КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

3.1. Розроблення освітньої програми закладу загальної середньої освіти для адаптаційного циклу навчання

О. І. Ляшенко,
*академік НАПН України,
академік-секретар відділення
загальної середньої освіти і цифровізації
освітніх систем НАПН України*

Т. М. Засєкіна,
*доктор педагогічних наук,
заступник директора з науково-експериментальної
роботи Інституту педагогіки НАПН України*

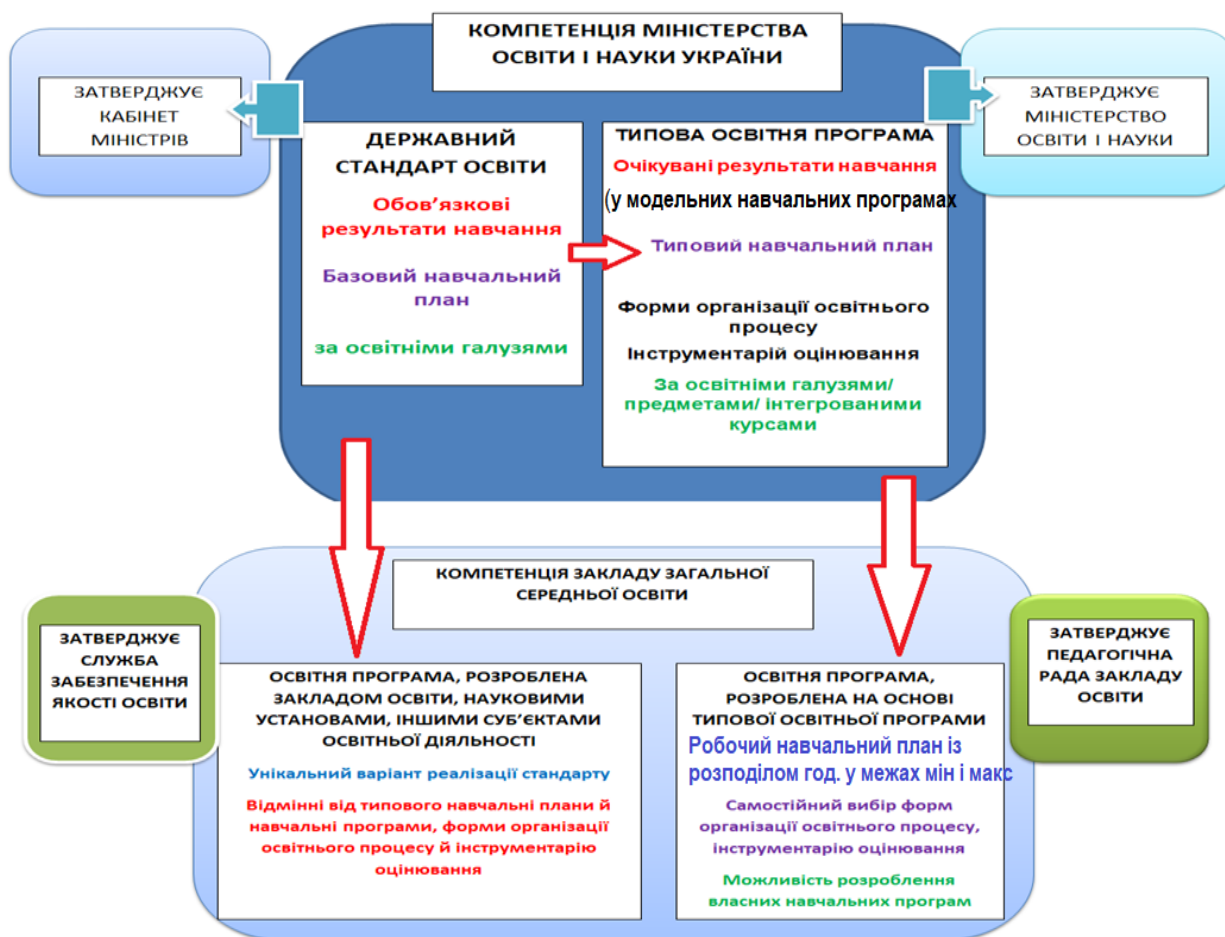
Концептуальними засадами реформування загальної середньої освіти передбачені зміни, що стосуються усіх аспектів освітнього процесу: організаційного, змістового, навчально-методичного. Зокрема передбачено розроблення закладом освіти освітньої програми – документу, що містить комплекс освітніх компонентів, спланованих та організованих закладом освіти для досягнення учнями визначених цією програмою очікуваних результатів навчання, який розробляється і затверджується відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» (стаття 1) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

Законом визначено, що «заклад освіти розробляє та використовує в освітній діяльності одну освітню програму на кожному рівні (циклі) повної загальної середньої освіти або наскрізну освітню програму, розроблену для декількох рівнів освіти.

Освітні програми можуть бути розроблені на основі відповідної **типової освітньої програми або освітніх програм, розроблених суб'єктами освітньої діяльності, науковими установами, фізичними чи юридичними особами і затверджених центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти відповідно до вимог цього Закону.**

Рішення про використання закладом освіти освітньої програми, розробленої на основі освіти. типової освітньої програми або іншої освітньої програми, приймається педагогічною радою закладу

Рекомендується розміщувати освітню програму закладу освіти (далі – ОПЗО) на сайті закладу освіти, оскільки вона дає вичерпну інформацію здобувачам освіти, їхнім батькам (законним представникам) та іншим зацікавленим особам про цілі закладу, особливості організації освітнього процесу й навчальні предмети / інтегровані курси, через які заклад досягає результатів навчання, передбачених державними стандартами.

Для розроблення освітньої програми закладу освіти доречно сформувати робочу групу із представників адміністрації, вчителів (представників усіх освітніх галузей), інших педагогічних працівників (залежно від особливостей закладу освіти), представників батьківських комітетів.

ОПЗО складають для класів, які працюють за новими державними стандартами (Державний стандарт початкової освіти ([Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87](#)) (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688), Державний стандарт базової середньої освіти ([Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898](#))). ОПЗО – це єдиний для закладу документ, який може бути наскрізним або розділений на частини для рівнів (циклів) навчання.

Якщо робоча група розробляє ОПЗО на основі Типових освітніх програм (для початкової і базової) освіти, то її виносить на розгляд педагогічної ради. Схвалена педагогічною радою ОПЗО затверджується керівником.

Заклад освіти може використовувати освітню програму, розроблену на основі державних стандартів суб'єктами освітньої діяльності, науковими установами, фізичними чи юридичними особами і затверджену центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти.

Робоча група може самостійно розробити ОПЗО на основі державних стандартів і подати на затвердження центральному органу виконавчої влади із забезпечення якості освіти.

ОПЗО, розроблена на основі Типової освітньої програми, має містити:

- вступну частину;
- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за ОПЗО;
- загальний обсяг навчального навантаження (в годинах) і його розподіл за освітніми галузями, циклами та роками навчання;
- навчальний план з визначеним переліком предметів та інтегрованих курсів для кожного рівня (циклу освіти) та закріпленим за цими предметами / інтегрованими курсами тижневим навчальним навантаженням для кожного року навчання;
- перелік модельних навчальних програм та навчальних програм згідно з переліком предметів та інтегрованих курсів, визначеним навчальним планом закладу освіти;
- опис форм організації освітнього процесу;
- опис інструментарію оцінювання;
- інші складники (за потреби закладу).

Вступна частина

У Вступній частині вказують нормативні документи та характеристики: повна назва, тип закладу (початкова школа, гімназія, ліцей як окрема юридична особа або як структурний підрозділ іншого закладу освіти), реквізити установчих документів (рішення засновника, статут, положення та ін.), особливості, цілі і завдання закладу освіти.

Далі зазначаються назви документів, за якими розроблено ОПЗО.

Вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за ОПЗО

В ОПЗО описують вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання на кожному з рівнів освіти (зокрема й для наскрізних програм), що передбачають досягнення результатів навчання попереднього рівня освіти.

Наприклад, навчання за освітньою програмою базової середньої освіти можуть розпочинати учні, які на момент зарахування (переведення) до закладу загальної середньої освіти, що забезпечує здобуття відповідного рівня повної загальної середньої освіти, досягли результатів навчання, визначених у Державному стандарті початкової освіти, що підтверджено відповідним документом (свідоцтвом досягнень, свідоцтвом про здобуття початкової освіти).

У разі відсутності результатів річного оцінювання з будь-яких предметів та/або державної підсумкової атестації за рівень початкової освіти учні повинні пройти відповідне оцінювання упродовж першого семестру навчального року. В ОПЗО описують процедуру проходження оцінювання тими учнями. Наприклад, для проведення оцінювання наказом керівника закладу освіти створюється комісія, затверджується її склад (голова та члени комісії), а також графік проведення оцінювання та перелік завдань з навчальних предметів. Протокол оцінювання рівня навчальних досягнень складається за формою згідно з додатком 2 до Положення

про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 12 січня 2016 року № 8 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10 липня 2019 року № 955), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2016 р. за № 184/28314.

Загальний обсяг навчального навантаження

Розділ “Загальний обсяг навчального навантаження” може бути викладено у форматі, запропонованому типовою освітньою програмою. Наприклад: “Загальний обсяг навчального навантаження повністю відповідає Додатку 1 / Додатку 2 до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти”. Відповідну таблицю можна не дублювати.

Навчальний план містить:

- перелік назв предметів та/або інтегрованих курсів;
- розподіл тижневого навчального навантаження за роками навчання між навчальними предметами (інтегрованими курсами), обов'язковими для вивчення;
- додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять.

Відповідно до ст. 11 ч.3 абзацу 4 Закону України «Про повну загальну середню освіту», кількість навчальних годин для вивчення **української мови** у навчальному плані закладу освіти не може бути меншою, ніж у типовому навчальному плані: мінімум 4 години для 5 - 6 класів, мінімум 3 години для 7 - 9 класів.

Уроки з **фізичної культури**, згідно із частиною четвертою статті 26 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», є обов'язковими і проводяться **не менше трьох разів на тиждень**, що відображається в навчальному плані закладу освіти для кожного класу.

Типовий навчальний план визначає рекомендовану кількість годин на вивчення навчальних предметів. Оскільки мінімальна і максимальна кількість годин на вивчення навчальних предметів типовим навчальним планом не встановлюється, заклад освіти визначає кількість годин на кожен предмет самостійно, орієнтуючись на рекомендовану, може збільшувати і зменшувати в межах мінімального і максимального показника галузі.

Як зазначено в типовій освітній програмі, кількість навчальних годин на *вивчення інтегрованих курсів* заклад освіти визначає самостійно з урахуванням навчального навантаження на відповідні навчальні предмети в типовому навчальному плані. Наприклад, якщо в навчальному плані визначено рекомендовану кількість годин на вивчення української літератури 2 години, а на вивчення зарубіжної – 1,5, то на вивчення інтегрованого курсу літератур рекомендована кількість годин – 3,5, але допускається зменшення і збільшення кількості годин в межах мінімального і максимального навчального навантаження освітньої галузі.

Заклад освіти може планувати вивчення певного предмета або курсу концентровано. Предмети та курси з навчальним навантаженням 0,5 години на тиждень рекомендовано вивчати протягом одного семестру.

Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять не включають до максимального показника навчального навантаження, передбаченого на ту чи іншу освітню галузь. Ці *додаткові години* використовують для підсилення викладання будь-якої освітньої галузі (будь-яких освітніх галузей) з урахуванням інтересів учнів.

Другу іноземну мову (не менше двох годин на тиждень) включають до навчального плану як *вибірковий освітній компонент*.

Кількість годин, визначену в річному навчальному плані на навчальний предмет (інтегрований курс), учитель самостійно розподіляє в календарно-тематичному плані, який погоджує керівник закладу освіти чи його заступник.

Заклади, які працюють в режимі *повного дня*, окремою таблицею подають розподіл навчального часу на другу половину дня.

Навчальні програми

Якщо заклад освіти формує освітню програму на основі Типової освітньої програми, то у ОПЗО зазначається перелік назв модельних навчальних програм.

Спираючись на модельні навчальні програми, заклад освіти **може** розробляти навчальні програми предметів, білінгвальних курсів, інтегрованих курсів, що мають містити опис результатів навчання в обсязі не меншому, ніж визначено Державним стандартом та/або відповідними модельними навчальними програмами. Формування змісту навчальних предметів, білінгвальних курсів, інтегрованих курсів може здійснюватися шляхом упорядкування в логічній послідовності результатів навчання кількох освітніх галузей, однієї освітньої галузі або її окремих складників. Навчальні програми, що розроблені на основі модельних навчальних програм, затверджуються педагогічною радою закладу освіти.

Не потрібно усіх учителів зобов'язувати розробляти навчальні програми на основі модельних!

Для різних класів на паралелі заклад освіти може вибрати різні рішення щодо реалізації обов'язкових результатів навчання, вони мають відобразитися в переліку. Наприклад, 5-а вивчає інтегрований курс за модельною навчальною програмою «Пізнаємо природу» (автор Т.Коршевнік), а 5-б – інтегрований курс «Природничі науки» за модельною навчальною програмою «Природничі науки» (автор Ж.Білик та ін.).

Якщо заклад освіти формує освітню програму на основі ОПЗО, затвердженої центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти, список навчальних програм формують на основі переліку цієї затвердженої освітньої програми.

На основі модельної навчальної програми або навчальної програми педагогічний працівник формує календарно-тематичне планування (у довільній формі).

Навчальні програми *курсів за вибором, через які реалізуються освітні галузі*, формують на основі Державного стандарту. Ці навчальні програми не обов'язково повинні охоплювати всі результати навчання учнів з відповідної галузі / відповідних галузей. Навчальні програми *курсів за вибором* створюють для підтримки і поглиблення результатів навчання обов'язкових для вивчення навчальних предметів (інтегрованих курсів).

Опис форм організації освітнього процесу

Форми організації освітнього процесу визначає педагогічна рада закладу освіти. Вибір форм залежить від наявності необхідних ресурсів (матеріально-технічного, кадрового, навчально-методичного, інформаційного забезпечення освітньої діяльності тощо), а також форм здобуття освіти. За потреби заклад освіти може організувати здобуття освіти за індивідуальною освітньою траєкторією. Індивідуальна освітня траєкторія учня реалізується з урахуванням необхідних для цього ресурсів, наявних у закладу (закладів) освіти та інших суб'єктів освітньої діяльності, зокрема тих, що забезпечують здобуття освіти за мережевою формою здобуття освіти. Індивідуальна освітня траєкторія учня реалізується на підставі індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану, що розробляється педагогічними працівниками у взаємодії з учнем та/або його батьками, схвалюється педагогічною радою закладу освіти, затверджується його керівником та підписується батьками. З метою належної організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти формуються класи та/або групи, зокрема спеціальні, інклюзивні, з дистанційною, вечірньою формою здобуття освіти, з навчанням мовою корінного народу чи національної меншини України поряд із державною мовою.

Опис інструментарію оцінювання

Заклад освіти може користуватися системою оцінювання, визначеною законодавством. Тоді в ОПЗО зазначають відповідний документ, який регламентує обрану систему; копіювати його фрагменти не потрібно.

Заклади освіти мають право на свободу вибору форм, змісту та способів оцінювання за рішенням педагогічної ради. Також заклади освіти можуть розробляти критерії оцінювання за предметами або освітніми галузями відповідно до загальних критеріїв оцінювання з урахуванням характеристик груп загальних результатів відповідної галузі державного стандарту. Орієнтовні критерії з кожного навчального предмета можуть міститися в навчальних програмах, затверджених педагогічною радою закладу.

Заклад освітиможе запровадити власну систему оцінювання результатів навчання учнів. Тоді в ОПЗО необхідно детально її описати обов'язково визначити правила переведення оцінок власної шкали до системи оцінювання, визначеної законодавством.

Педагогічна рада закладу освіти може прийняти рішення про *оцінювання результатів навчання складників вибіркового освітнього компонента*. В ОПЗО відображають відповідне рішення.